

Моніторингові дослідження учнівського середовища як фактор соціалізації учнівської молоді з урахуванням сучасних викликів і ризиків

Входження людства в третє тисячоліття ознаменоване не стільки хронологічними змінами в літочисленні, скільки оновленим поглядом світової спільноти в майбуття, визначенням ціннісних властивостей суспільного життя, які характеризують його якість. Світ визнав, що добробут та здоров'я людини є головними чинниками якості її життя, а якість освіти – основною метою, пріоритетом розвитку суспільства в XXI столітті.

Одним з інструментів забезпечення якості освіти є моніторинг якості освіти.

Як відомо, у наш час моніторингові дослідження дозволяють забезпечити отримання об'єктивної інформації про стан і якість навчання, здійснити зворотній зв'язок з усіма ланками освітньої системи, сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Разом із тим моніторинг якості освіти передбачає системне вивчення будь-якого об'єкта.

Останні роки активізувалася робота Інституту інноваційних технологій в плані проведення довгострокових досліджень. Тернопілля активно проводить регіональні, Всеукраїнські моніторингові дослідження, відслідковує різновікову категорію учнівської молоді, перед якою стоять непрості виклики і ризики сучасності.

Регіональне моніторингове дослідження **«Творчий розвиток учня як запорука соціального успіху»**, проведене спільно з лабораторією обдарованої дитини в січні-лютому цього року, ставило за мету визначити творчі нахили дитини, фактори, що є основними у творчих проявах особистості. Було охоплено 490 учнів 7 класів. Аналізуючи відповіді дітей, констатуємо, що загалом половина семикласників, як жителів сіл, так і міст, здатні піти на ризик, розібратися в складних проблемах, є допитливими, з уявою, сповідують позитивні відчуття до себе, високо оцінюють себе. Треба тільки нам дорослим дорости до наших дітей, розпізнати, сприйняти і підтримати.

Розвивати у дітей творчі задатки ми можемо і повинні в позашкільній та позакласній діяльності. Який же стан у цій царині, нам дає реальні результати інше Всеукраїнське моніторингове дослідження **«Стан позашкільної та позакласної роботи в ЗНЗ»**, яке проводиться протягом 2013-2017 років.

I етап його проведений восени 2013 року. Охоплено категорії: керівники ЗНЗ, керівники гуртків, класні керівники, учні 9 класу, батьки учнів 9 класу

Опитані дев'ятикласники майже всі відвідують гуртки і відмічають, що творчі навички, нахили вміння допомагають їм спланувати майбутнє, знайти друзів-однодумців, обрати професію, профіль навчання. Найбільш цікава для них творча діяльність, фізична та інтелектуальна. 77% вже обрали профіль навчання, домінують серед них суспільно-гуманітарний та природничо-математичний. Учні пояснюють, що їм цікаві предмети обраного профілю. Введення профільного навчання дає можливість глибше вивчати цікаві предмети, підготуватися до вступу в ПТНЗ, ВНЗ, визначитися у виборі професії, стверджують дев'ятикласники. На запитання «Які чинники найбільше впливають на досягнення успіху у житті?» 79% опитаних впевнено відповіли, що віра в себе, прагнення досягти якомога більшого у житті та високий рівень освіти, професіоналізм. Дев'ятикласники думають, що їхнє майбутнє насамперед залежатиме від власних здібностей, волі, умінь (92%), і тільки 3% вважають, що від сприятливої чи несприятливої ситуації в суспільстві. Так хочеться, щоб молодим людям, які провели революцію гідності, захищають рідну землю, волю України все у житті вдалося, здійснилося задумане.

З метою вивчення запитів учасників навчально-виховного процесу щодо вибору профілю навчання у березні 2009 року проведене **Всеукраїнське анкетування учасників навчально-виховного процесу щодо вибору профілю навчання**

Ними були: 1611 учнів 9-х класів із загальноосвітніх навчальних закладів I-III ст., 824 учні 9-х класів із закладів I-II ст., 1294 вчителі-предметники, що викладають у 9-х класах, 1785 батьків учнів 9-х класів.

Щоб зорієнтуватися який стан допрофільного та профільного навчання у нашій області ми проводили регіональне дослідження спільно з лабораторією профільного навчання. Восени 2011 року було проведено **Всеукраїнське моніторингове дослідження стану реалізації Концепції профільного навчання в старшій школі**. Дослідження здійснювалося методом анкетування керівників, вчителів та учнів 10-х класів ЗНЗ I-III ступеня, батьків учнів 10-х класів, представників обласних управлінь освітою, у чийй компетенції знаходяться питання збору та узагальнення статистичних даних щодо організації допрофільної підготовки та профільного навчання в області. Опитані десятикласники майже всі підтвердили, що потрібно запроваджувати профільне навчання, у виборі профілю вони не помилилися і після школи планують навчатися у ВНЗ.

У 2012-2016 роках проводиться Всеукраїнське моніторингове дослідження **«Стану превентивної освіти дітей та учнівської молоді.»**

У 2012-2013 роках пройшов I етап моніторингового дослідження **«Стан превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах.**

Ефективність профілактичних програм щодо здорового способу життя: шкідливі звички, протидія епідемії ВІЛ/СНІДу». На першому етапі цього дослідження планувалося 4 періоди збору даних. У першому періоді збору даних опитувалися учні 10, 11 класів.

Більшість дітей, як 10 так і 11 класників вважають, що знайомити учнів з культурою інтимних стосунків потрібно з 13-14 років. Хоча є і такі, що хотіли б про це знати і в молодшому віці, і в старшому. А більшість 11 класників за більш пізнішу розмову про інтимні стосунки.

Про проблеми, пов'язані зі статевим розвитком більшість дітей може відверто поговорити з батьками, хоча багатьом це непросто, а значна частина опитаних і не задумувалася над цим.

Говорять вони про свої проблеми і з шкільним психологом, і знову ж таки дівчата частіше, як хлопці.

Чимало заходів, що проводяться у школі, спрямовані на виховання культури поведінки. Такі заходи певною мірою змінюють поведінку дітей, особливо 10 класників, хоч є учні (половина 11 класників) які після таких заходів не змінюють своєї поведінки.

Багато заходів проводиться з профілактики шкідливих звичок і діти майже одногосно стверджують, що вони достатньо обізнані з питань здорового способу життя; впливу куріння, алкогольних напоїв на організм молодої людини; профілактики ВІЛ/Сніду та впливу наркотичних речовин на людину.

Половина дітей свідчать, що учні на перервах курять, а інші – ні, при цьому 10 класники курять більше і особливо дівчата це підтверджують.

Більшість учнів стверджують, що після участі у різних заходах щодо профілактики шкідливих звичок, які проводяться у школі, їхня поведінка змінилася певною мірою.

Діти ростуть у добрих християнських родинах, тому бережуть чистоту душі і тіла, хоч є поодинокі випадки ранніх стосунків (12-13 років).

II період збору даних полягав в опитуванні учнів 6,8,10 класів за складовою: «Ефективність профілактичної роботи щодо насильства та правопорушення серед учнівської молоді в ЗНЗ».

Учнівська молодь є присутньою на шкільних заходах щодо попередження насильства або правопорушень, та не всі достатньо обізнані, що таке насильство. Найчастіше вони зазнають насильства у громадських місцях, на вулиці, інколи в навчальних закладах. Частіше чинять насильство інші діти.

Діти знають, що у навчальному закладі є орган учнівського самоуправління, що розглядає скарги учня, знають, що є закони, які захищають дітей від насильства. Це особливо актуально у даний час, добре, що школа веде активну роботу у даному напрямку. Ті діти, що звертаються за допомогою до шкільного психолога - задоволені результатом консультацій.

Під час III періоду збору даних до опитування залучалися фахівці, які забезпечують методичний супровід організації профілактичної роботи: методисти РМК.

IV періоду збору даних не було у зв'язку з революційними подіями у грудні 2013 року.

У 2014 році Інститут інноваційних технологій і змісту освіти проводить II етап моніторингового дослідження **«Стан превентивної освіти дітей та учнівської молоді в навчальних закладах» за складовою «Стан вивчення предмета основи здоров'я»**, яке є логічним продовженням попередніх досліджень з питань превентивної освіти учнівської молоді.

До анкетування в ЗНЗ залучаються класні керівники 7, 10-х класів;учителі з основ здоров'я, які навчають учнів 2 та 5-х класів; учні 7, 10 класів; учні 5-х класів; батьки учнів 2-х, 5-х класів.

Учні 5 класів стверджують, що рівень знань у них з основ здоров'я достатній і високий. Всі знання, вміння, навички здобуті на уроках, використовують у повсякденному житті: розуміють, що безпека на дорогах залежить від дотримання правил Дорожнього руху не тільки водіями транспортних засобів, знають про шкоду тютюнового диму для людини, що алкогольні нікотин негативно впливають на інтелектуальний розвиток підлітка. Основна причина того, що підлітки починають курити, вживати алкогольні напої, вважають учні, це бажання бути дорослим та через цікавість і приклад однолітків.

Учні 7, 10 класів достатньо обізнані з питань впливу куріння, алкогольних напоїв, наркотиків. Найбільше необхідної інформації вони одержують на уроках біології, основ здоров'я, виховних годинах, шкільних заходах. Це дуже важливо і добре, що школа це робить, адже ризики у сучасному світі дуже великі, а дитина вже у шкільному віці одержує своєрідне щеплення від цих негативних явищ. Недарма кажуть, хто обізнаний, той захищений.

Діти соромляться звертатися до шкільного психолога, але очікувану допомогу при зверненні частково одержують. Потішно, що діти не вживають наркотики, рідко хто курить, вживає алкогольні напої. Школа проти цих згубних явищ прищеплює імунітет, це потрібно робити, адже спокуси великі як і ризики теж.

У березні-квітні 2013 року проводилося регіональне моніторингове дослідження **соціально-професійного самовизначення випускників навчальних закладів області**. В анкетуванні брало участь 550 випускників-одинадцятикласників з сільської місцевості, міст, селищ міського типу та обласного центру

Свою професійну підготовку половина респондентів з сіл планують здобувати у Тернопільській області, в той час, як половина респондентів з міст це планують зробити в іншому регіоні чи місті України. Опитані учні (10%) планують навчатися за кордоном, що вказує на бажання молоді прилучатися до європейських цінностей.

Майже половина респондентів розглядає одержання професійної підготовки, як можливість зробити в майбутньому професійну кар'єру, стати освіченою, культурною людиною, мати гарантоване і забезпечене майбутнє.

Опитані респонденти живуть в реальному світі ринкових відносин, школа також вносить свій вклад у свідомість молодого покоління, тому і висновок роблять молоді люди щодо важливості організації власної справи, більше третини жителів сільської місцевості вбачають як чинник стабільності, стабільної заробітної плати, роботу в державному секторі. Світ стає доступнішим, країни відкривають свої кордони, активізуються міграційні процеси між народами, молодь є мобільнішою, більше 10% опитаних респондентів планують в майбутньому працювати за кордоном.

Сучасна школа готує випускників до ефективного вирішення життєвих проблем лише до певної міри, стверджують від 50% до 62% респондентів, хоч 20% випускників обласного центру висловлюють думку, що така підготовка відсутня, а більше третини жителів сіл задоволені шкільними знаннями.

У вирішенні своїх подальших життєвих проблем більша половина дітей покладається виключно на себе, більше третини – на допомогу батьків, рідних. На жаль, на допомогу держави ніхто з випускників не розраховує.

Життєвий успіх, вважає половина випускників, в більшій мірі залежить від самого себе, але і від зовнішніх обставин. Молодь дивиться на світ з оптимізмом і 20% вважає, що тільки від них залежить їхнє щастя, хоч інших 20% погоджується, що все-таки зовнішні обставини є важливим чинником у долі людини.

Загадкове покоління – підлітки. Вони живуть поруч з нами, спілкуються. Ми, дорослі, стараємося дати їм освіту, вчимо розуму. Та вони зовсім інші, відмінні від нас. Багато старанно вчать, послушні, виховані, відзивчиві. Але що у них на душі, про що вони мріють, які плани будують на майбутнє? Все це часто

залишається загадкою не лише для вчителів, але й для батьків. Привідкриває завісу тут моніторинг. Тільки не даваймо його результатам зависати на наших сторінках, а активно відслідкуймо, пропонуймо, підштовхуймо тих, хто працює з учнівською молоддю до висновків, дій.

Життя постійно змінюється, підштовхуючи школу так само до змін. А моніторингові дослідження мають стати поштовхом до активних дій, змін. Отже, змінюймося самі, берімо все краще, творімо, готуймо у юному віці нашу молодь гідно протистояти всім викликам і ризикам.